

Heinrich Harrer

**ÎNTOARCEREA
ÎN TIBET**

Traducere de Orlando Balaș

POLIROM
2016

Cuprins

Cuvânt înainte	7
Plecarea și întoarcerea acasă	9
Lhasa de odinioară și de astăzi	18
Cum a început totul	25
Fascinația Tibetului	38
Shangri-La, un vis al omenirii	43
Tronul zeilor	49
Milarepa – primul poet al munților	61
Dalai Lama în India, chinezii în Tibet	65
Copilăria unui băiat de 13 ani	74
Considerații despre viitorul Tibetului	79
Lumea mă recunoaște	95
Vechiul meu prieten Wangdä	101
Ce a trebuit să îndure medicul lui Dalai Lama	113
Grijile lui Dalai Lama	118
Vin „acasă”	123
Azi și ieri	130
Vorbesc cu Dalai Lama	137
„Cultura este cea mai puternică armă a noastră”	143
Vorbele sincere ale lui Lobsang Samten	147
Misterul zeilor renăscuți	153
Copiii pierduți ai Tibetului	158

În căutarea amintirii	162
Povești de la piață	168
Mă întorc la Gyantse	175
Shigatse – sau ce a rămas din el	183
În palatul Potala	194
Inima strălucitoare a Tibetului	200
Cei trei piloni ai statului	207
Drama și fidelitatea lui Panchen Lama	216
Despărțirea de Tibet	218
<i>Epilog</i>	223
<i>Index</i>	229

Dr. Chödak: Da, în timpul spălării creierului chinezii se foloseau de traducători tibetani.

Harrer: Ce se întâmpla apoi?

Dr. Chödak: Au început să-mi toarne apă peste față pînă cînd a venit un medic chinez și le-a spus: „Dacă îl tratați în continuare așa, va muri în curînd”. Colegul chinez nu și-a exprimat astfel compasiunea, ci a făcut asta doar ca să fie considerat nevinovat în cazul în care aș fi murit. Așa am fost abuzat în continuare, cu șuturi, cu lovituri și cu apă, timp de opt luni – din a doua pînă în a zecea lună. Apoi, pe cei așa-zis „irecuperabili” ne-au împărțit în trei grupe. Eu am făcut parte dintr-o grupă de șaptezeci și șase de tibetani care a fost dusă în China. Am călătorit douăsprezece zile într-un camion deschis, am dormit sub cerul liber, înconjuțați de soldați chinezi. În Chuchen am fost duși la închisoare, iar acolo mîncarea era foarte puțină și am suferit îngrozitor. Nu primeam ceai, nici un fel de grăsime, doar cincisprezece *gyama* de făină pe lună, adică vreo 7,5 kg. Am slăbit cu toții foarte repede, ajungînd niște schelete.

Harrer: Cîți au supraviețuit?

Dr. Chödak: Eram atît de slăbiți, că în curînd nici nu ne mai puteam ține capul drept. Ne-a căzut părul și nu ne mai puteam mișca picioarele. Mai aveam la noi mantalele din blană de oaie cu care veniserăm din Lhasa, din care smulgeam lina și mîncam pielea. Unul dintre colegii deținuți fusese servitor în casa lui Dalai Lama și avea un brîu de piele. L-a mîncat... Ca să nu murim de foame trebuia să „organizăm” mereu cîte ceva. Sufeream îngrozitor din cauza diareei. Iar unii urlau tot timpul din cauza durerilor de intestine. Între timp mai trăiau, ca să-ți răspund la întrebare,

doar douăzeci și unu din cei șaptezeci și șase de la început, iar aceștia au reușit să rămână în viață deoarece mînceau din cînd în cînd carne de catîr mort.

Harrer: Cît timp a durat asta?

Dr. Chödak: Trei ani. În acest timp a trebuit să lucrăm la cîmp și uneori mai găseam cîte-un os sau alte resturi prin gunoiul folosit ca îngrășămint. Prietenul meu Lobsang Gyaltzen a găsit odată un purceluș născut mort și a luat cu el un os la închisoare. L-am avertizat să nu-l ia, deoarece eram controlați foarte sever cînd ne întorceam seara în celulele noastre. Osul a fost într-adevăr găsit, iar el a fost întrebat de ce a făcut asta, că doar primeam destulă mîncare de la chinezi! A fost dus undeva, iar după trei zile era mort.

Harrer: Ai văzut și deținuți chinezi?

Dr. Chödak: Da. Aceștia erau foarte iscușiți. Prindeau șoareci și șobolani. Apoi își spălau propriile excremente, scoteau din ele viermi lungi, albi, și îi mînceau.

Harrer: Dar într-o bună zi v-au adus înapoi în Tibet?

Dr. Chödak: Da, ne-au adus înapoi în Lhasa cu un convoi, exact așa cum ne-au și dus în China. Cînd traversam trecătorile înalte, din cauza aerului foarte rarefiat ne țîșnea singele pe nas, atît de epuizați eram. În cele din urmă am ajuns în închisoarea Trabchi din Lhasa.

Harrer: Ai fost torturat și după aceea?

Dr. Chödak: Am fost transferat după puțin timp într-o închisoare mai mică, în care eram doar o sută de deținuți. Aici au început din nou cu „spălarea creierului și a sufletului”. Ca medic al lui Dalai Lama trebuia să știu, spuneau ei, dacă acesta a avut femei. Dacă aș fi zis că avea femei, aș fi fost eliberat imediat. Ce-i drept, un cunoscut de-al

meu, care fusese servitorul unui Rinpoche, a mărturisit, deși nu era adevărat, că stăpînul său, care trebuia să trăiască în celibat, avea o femeie. A fost eliberat imediat și elogiât public.

Harrer: Nu ați fost duși niciodată în fața unui judecător?

Dr. Chödak: Nu, niciodată în cursul primilor paisprezece ani. În Lhasa, la închisoare, am fost supus ani de zile „spălării creierului și a sufletului” – între timp trecuseră șaptesprezece ani. A trebuit să lucrez trei ani într-o carieră de piatră, dar măcar atunci pedepsele corporale au încetat. În ziua de 21 a celei de-a treia luni a anului 1976 am fost transferat ca medic într-un lagăr care se numea Drigung și am putut chiar să merg acasă la sfîrșit de săptămînă. Am lucrat acolo trei ani, pînă la sfîrșitul lui 1978. Mîncarea era mult mai bună și încet-încet am putut să mă refac. În toamna lui 1980 am avut voie, după cum ți-am povestit, să merg în India.

Dr. Chödak înșiră apoi numele a treisprezece închisori care există și estimează numărul deținuților din 1978 la o sută de mii. Ulterior, chinezii au început să-i elibereze treptat pe acești deținuți. În încheiere mi-a relatat un episod care l-a marcat și la care s-a gîndit foarte des: „Un prieten, care a fost și el într-una din închisori cu mine, introdusese în închisoare o *khata* foarte prețioasă, o panglică aducătoare de noroc, și o cususe într-o pernă. Într-o zi, cînd a primit sarcina de a mătura coridoarele, a scos panglica, a legat-o de coada măturii și a alergat fluturînd-o de-a lungul coridoarelor, strigînd tare: «Libertate! Libertate!». A fost prins și de atunci nu mai știu ce s-a întimplat cu el”.

Grijile lui Dalai Lama

Cînd Lobsang Samten, fratele mai mare al lui Dalai Lama, a fost cu delegația sa în Lhasa în 1979, a avut de îndeplinit și o misiune privată. Mama lui era foarte bolnavă și și-a rugat fiul să-i întrebe pe chinezi dacă s-ar putea întoarce oficial în Lhasa, ca să moară acolo. Beijingul a ezitat și a făcut în cele din urmă un compromis, permițîndu-i medicului personal, dr. Tenzing Chödak, să meargă în India, pentru a-i fi alături. Acesta nu a mai putut-o ajuta, astfel că ea a murit în ianuarie 1981 și a fost incinerată în cadrul unei ceremonii solemne la Dharamsala.

De această femeie extraordinară mă leagă multe amintiri frumoase. La numai opt zile după sosirea noastră în Lhasa au venit la noi niște servitori care ne-au invitat în casa părintească a lui Dalai Lama. În curînd, Aufschneider și cu mine ne aflam în fața unei porți uriașe, apoi am fost conduși, printr-o grădină mare cu răsaduri de legume și sălcii, la palat, unde am urcat la etajul al doilea. A fost trasă la o parte o draperie, lumea din jur a început să se închine respectuos, iar noi am ajuns în fața mamei regelui-lama. În sala mare, luminoasă, ea stătea pe un tron mic, înconjurată de servitori, o siluetă feminină impozantă prin noblețe și demnitate. Cînd i-am înmînat panglicile noastre albe purtătoare de noroc, a zîmbit cu toată fața, emanînd bunătate.

Vizita noastră a fost începutul unei relații cordiale cu această femeie simplă și înțeleaptă. Am participat la multe serbări în casa ei și îmi aduc aminte de petrecerea oficială prilejuită de nașterea fiului ei cel mai mic, care apoi a fost recunoscut ca o reîncarnare a lui Ngari Rinpoche. Invitația a avut loc la doar trei zile după naștere, dar ea se plimba mulțumită printre invitați, ca și cum nu ar fi născut de curînd.

La ei nu există botez în sensul botezului nostru. Numele copiilor sînt căutate de un lama, care ia în considerare aspecte astrologice și relațiile cu sfinții.

S-a mîncat și s-a băut ore în șir. O chercheleală nu era considerată păcat – lumea o aprecia ca pe o contribuție la buna dispoziție. Așa s-a încheiat ziua în care am petrecut în cinstea băiețelului, pe care acum îl revăd, an de an, alături de fratele său, Dalai Lama, în Dharamsala.

Ne uitam adesea împreună cu ea prin fereastra micii sale case de vară din Norbulingka la poarta din zidul galben prin care ieșea regentul după ce-și termina lecțiile cu Dalai Lama. Pentru noi, acesta era un semnal că Dalai Lama este „liber”. Doi cîini uriași păzeau acea poartă, care de obicei era închisă. Precum niște cerberi din lumea subpămînteană, acești cîini cu înfățișare de lei păzeau intrările din zidul cel galben.

Cînd regentul ieșea dimineața de la Dalai Lama și mama observa asta, îmi șoptea: „Acum trebuie să mergi tu”. Dincolo de poartă se afla „Chapekhang”. *Chape* este termenul literar pentru cărți, *chapekhang* era prin urmare biblioteca. De acolo, Dalai Lama se uita nerăbădător pe fereastră pînă cînd poarta galbenă din zid se deschidea în mod misterios, iar eu puteam intra în grădina interioară a palatului.

Regentul Tagtra Rinpoche era un bărbat sever, de care se temea toată lumea, inclusiv eu. Mama lui Dalai Lama își iubea însă atât de mult fiul, încît îndrăznea să-l contrazică pe regent pentru a-i lua apărarea băiatului ei. Tagtra Rinpoche a murit între timp, la fel și cel mai în vîrstă dintre cei doi profesori ai lui Dalai Lama, Trichang Rinpoche, care a decedat în 1981 la o vîrstă înaintată, la Dharamsala, și a cărui cenușă este venerată în stupa, urna funerară construită special pentru el. L-am vizitat mereu pe Trichang Rinpoche pînă la moartea lui și am povestit despre Lhasa din vremurile de demult. Spre deosebire de regent, el era înțelegător cînd Dalai Lama dorea să mă vadă și sprijinea prietenia noastră. Dalai Lama își petrecea cu mine orele sale libere, iar timpul petrecut cu el era foarte prețios și pentru mine. Timpul era măsurat foarte atent și, pe cît de bucuros mă aștepta, pe atît de temător se uita la ceas cînd orele libere se terminau. Căci profesorul lui de religie îl aștepta punctual într-un pavilion. Odată, cînd am întîrziat, Dalai Lama stătea deja în spatele micii ferestre a palatului său și se uita după mine. Mama lui m-a întîmpinat cu o dojană, pentru că, în dragostea ei, nu a putut să nu vadă cît de des se uita la ceas băiatul. I-am explicat de ce întîrziaseam și ea m-a crezut cînd i-am spus că nu aş rata niciodată din superficialitate o oră petrecută cu fiul ei. Atunci am construit, la cererea lui Lobsang Samten, un cinematograful pentru Dalai Lama. Am primit o comandă oficială în acest sens și din partea ierarhilor religioși, astfel că toate porțile zidului interior din Norbulingka, care altfel erau închise pentru toată lumea, îmi erau deschise. Primul film pe care l-am prezentat a fost *Henric al V-lea*, cu Laurence Olivier, în care regele are o replică profundă: toată răspunderea